

Všeobecná charakteristika jednotlivých účtov zahraničia a účtu výrobkov a služieb

6. časť

Úvod

Systém ESA 2010 je založený na postupnosti vzájomne prepojených účtov. Úplná postupnosť účtov pre inštitucionálne jednotky a sektory sa skladá z bežných účtov, účtov akumulácie a súvahových účtov. V tejto časti príspevkov uvedieme jednotlivé účty zahraničia v postupnosti národných účtov, ako aj interakcie domácej ekonomiky so zahraničím v tej istej postupnosti. Rozoberieme všeobecnú charakteristiku a podstatu jednotlivých účtov zahraničia a účtu výrobkov a služieb v účtovnej postupnosti národných účtov. Účet výrobkov a služieb odzrkadľuje účtovnú rovnosť strán, na ktorej sú dodávky a použitie výrobkov a služieb založené. Zameriame sa aj na integrované ekonomické účty. Integrovaný súbor ekonomických účtov prezentuje jednotlivé sektory uvádzajú sa na tom istom účte spolu s agregovanými položkami. Obsah tejto časti príspevkov doplní charakteristika agregovaných ukazovateľov.

1. Účty zahraničia

Na účtoch zahraničia sa zaznamenávajú transakcie medzi rezidentskými a nerezidentskými jednotkami. **Zahraníčie nepredstavuje inštitucionálny sektor ako taký**, ale v štruktúre systému zohráva podobnú úlohu.

Postupnosť účtov zahraničia má rovnakú všeobecnú štruktúru ako účty inštitucionálnych sektorov, t. j.:

1.1 Bežné účty:

- **Účet výrobkov a služieb zahraničia**
- **Účet prvotných dôchodkov a bežných transferov zahraničia**

1.2. Účty akumulácie:

- **Kapitálový účet zahraničia**
- **Finančný účet zahraničia**
- **Účet ostatných zmien aktív**

1.3. Súvahy.

Bežné účty, účty akumulácie a súvahy sa zostavujú z hľadiska zahraničia. To znamená, že čo je zdrojom pre zahraničie, je použitím pre celú ekonomiku a naopak. Rovnako platí, že finančné aktívum vo vlastníctve zahraničia je pasívom pre celú ekonomiku a naopak. Výnimkou je zlato v prútoch držané ako rezervné aktívum, ktoré síce nemá súvzťažné pasívum, ale zaznamenáva sa na finančnom účte pre jeho úlohu v medzinárodných platbách.

1.1 Bežné účty zahraničia

Ako sme už spomenuli, medzi bežné účty patrí:

- **Účet výrobkov a služieb zahraničia**
- **Účet prvotných dôchodkov a bežných transferov zahraničia**
- **Účet výrobkov a služieb zahraničia**

Dovoz výrobkov a služieb sa zaznamenáva na strane zdrojov účtu a vývoz výrobkov a služieb na strane použitia. Rozdiel medzi zdrojmi a použitím je **bilančnou položkou** účtu nazývanou **saldo vývozu a dovozu výrobkov a služieb**. V prípade, že je saldo kladné, znamená to prebytok pre zahraničie a deficit pre celú ekonomiku, ak je saldo záporné, znamená to deficit pre zahraničie a prebytok pre celú ekonomiku.

Colná hranica vyvážajúcej krajiny zabezpečuje ocenenie dovozu i vývozu. Dovoz sa oceňuje v cenách CIF (carriage, insurance and freight – náklady, poistenie a prepravné), ktoré vznikli medzi krajinou pôvodu a dovážajúcou krajinou. t. j. na základe CIF. Vývoz sa zaznamenáva v cenách FOB (free on board). Prvok CIF sa musí odpočítať z hodnoty výrobkov meranej na hraničnom priechode dovážajúcej krajiny, aby sa znížila hodnota dovozu na základe FOB, ktorá zodpovedá hodnote na hranici krajiny pôvodu. Tento prvok CIF sa potom priradí zodpovedajúcim službám v prípade nerezidentských jednotiek ako dovoz alebo ako domáca produkcia v prípade rezidentských jednotiek poskytujúcich tieto služby.

V prípade, ak rezidentské jednotky poskytujú dopravné služby a služby poistenia zahrnuté do ceny FOB pri dovoze výrobkov (t. j. medzi závozom a hranicou vyvážajúcej krajiny), musia sa zahrnúť do vývozu služieb ekonomiky dovážajúcej výroby. Naopak, ak dopravné služby a služby poistenia zahrnuté do ceny FOB pri vývoze výrobkov poskytujú nerezidentské jednotky, musia sa zahrnúť do hodnoty dovozu služieb ekonomiky vyvážajúcej výroby.

- **Účet prvotných dôchodkov a bežných transferov zahraničia**

Účet prvotných dôchodkov a bežných transferov zahraničia slúži na určenie salda bežných transakcií so zahraničím, ktoré v štruktúre systému zodpovedá úsporám inštitucionálnych sektorov. Tento účet predstavuje zhustenú verziu postupnosti účtov pre inštitucionálny sektor od účtu rozdelenia prvotných dôchodkov až po účet použitia dôchodkov.

Na strane zdrojov účtu prvotných dôchodkov a bežných transferov zahraničia sa uvádza saldo dovozu a vývozu výrobkov a služieb. Na strane zdrojov alebo použitia sa súčasne zaznamenávajú aj všetky rozdeľovacie (distribučné) transakcie, ktoré sa môžu týkať zahraničia, okrem kapitálových transferov.

1.2 Účty akumulácie zahraničia

Medzi účty akumulácie patrí:

- **Kapitálový účet zahraničia**
- **Finančný účet zahraničia**
- **Účet ostatných zmien aktív**

- **Kapitálový účet zahraničia**

Na kapitálovom účte zahraničia sa zaznamenáva nadobudnutie mínus úbytok neprodukovaných aktív nerezidentskými jednotkami a merajú sa zmeny čistého majetku v dôsledku salda bežných transakcií so zahraničím a kapitálových transferov.

Bilančnou položkou na kapitálovom účte sú **čisté pôžičky poskytnuté alebo prijaté zahraničím**. Predstavuje súčet čistých pôžičiek poskytnutých alebo prijatých rezidentskými inštitucionálnymi sektormi, ale s opačným znamienkom.

- **Finančný účet zahraničia**

Štruktúra finančného účtu zahraničia je rovnaká ako štruktúra finančného účtu inštitucionálnych sektorov.

- **Účet ostatných zmien aktív**

Rovnako ako v prípade inštitucionálnych sektorov sa zmeny čistého majetku v dôsledku ostatných zmien objemu aktív a v dôsledku nominálnych ziskov a strát z držby určujú postupne. Samotné zisky a straty z držby sa členia na neutrálne a reálne zisky a straty z držby. Absencia produkovaných aktív na účtoch akumulácie a v súvahách zahraničia je dôsledkom konvencie, na základe ktorej sa vytvorí fiktívna inštitucionálna jednotka a zahraničie sa považuje za jednotku, ktorá získala finančné aktívum - opak platí pre aktíva vo vlastníctve rezidentských jednotiek v iných ekonomikách.

1.3 Súvahy

Súvahy zahraničia obsahujú finančné aktíva a pasíva. Na strane aktív sa v nich zaznamenáva aj celkové nadobudnutie mínus úbytok menového zlata a zvláštnych práv čerpania medzi nerezidentskými a rezidentskými jednotkami.

2. Účet výrobkov a služieb

Účelom účtu výrobkov a služieb je ukázať v členení podľa skupín produktov aj za celú ekonomiku dodávku produktov a ich použitie. Tento účet nie je súčasťou postupnosti účtov, avšak ide skôr o zachytenie účtovnej rovnosti (identity) medzi dodávkami a použitím produktov v ekonomike. Na agregovanej úrovni predstavuje zosúladenie dodávok a použitia produktov v riadkoch tabuliek dodávok a použitia.

Preto sa na tomto účte podľa jednotlivých skupín produktov a za celú ekonomiku uvádzajú zdroje (produkcia a dovoz) a použitie výrobkov a služieb (medzispotreba, konečná spotreba, tvorba hrubého fixného kapitálu, zmena stavu zásob, nadobudnutie mínus úbytok cenností a vývoz).

Keďže produkcia sa hodnotí v základných cenách a použitie v kúpnych cenách, dane z produktov (mínus subvencie) sa musia zahrnúť na stranu zdrojov.

Použitie sa zaznamenáva **na pravej strane** účtu výrobkov a služieb a **zdroje na ľavej strane**, t. j. na opačnej strane v porovnaní s bežnými účtami inštitucionálnych sektorov, keďže toky produktov sú protihodnotou peňažných tokov.

Účet výrobkov a služieb je podľa definície vybilancovaný, a preto nevykazuje žiadnu bilančnú položku.

3. Integrované ekonomické účty

Integrované ekonomické účty poskytujú stručný prehľad účtov ekonomiky, a to bežných účtov, účtov akumulácie a súvahových účtov. V tej istej tabuľke sa integrujú účty za všetky inštitucionálne sektory, za celú ekonomiku a zahraničie a bilancujú sa tu všetky toky a všetky aktíva a pasíva. Okrem toho integrované ekonomické účty umožňujú priamo určiť agregované ukazovatele.

V tabuľke integrovaných ekonomických účtov sa použitie, aktíva a zmeny aktív zaznamenávajú na ľavej strane, zatiaľ čo zdroje, pasíva, zmeny pasív a čistý majetok sa zaznamenávajú na pravej strane.

Keďže na jednej strane má byť zobrazený celý ekonomický cyklus a na strane druhej má byť tabuľka prehľadná, používa sa najvyššia úroveň agregácie, pri ktorej je štruktúra systému ešte zrozumiteľná.

Tabuľky integrovaných ekonomických účtov obsahujú:

✓ Stĺpce:

- ktoré predstavujú inštitucionálne sektory, a to nefinančné korporácie, finančné korporácie, verejnú správu, neziskové inštitúcie slúžiace domácnostiam a domácnosti;
- stĺpec pre celú ekonomiku;
- stĺpec pre zahraničie a
- stĺpec, v ktorom sa bilancuje použitie a zdroje výrobkov a služieb.

✓ Riadky:

- predstavujú rôzne kategórie: transakcií, aktív a pasív, bilančných položiek a určitých agregovaných ukazovateľov.

4. Agregované ukazovatele

Agregované ukazovatele sú súhrnné ukazovatele výsledku činnosti za celú ekonomiku a predstavujú kľúčové veličiny na účely makroekonomickej analýzy a porovnávaní v čase a priestore.

❖ Hrubý domáci produkt v trhových cenách (HDP)

Hrubý domáci produkt v trhových cenách je konečným výsledkom výrobnjej činnosti rezidentských výrobných jednotiek. Môže byť definovaný tromi spôsobmi:

- výrobná metóda: HDP je súčet hrubej pridanej hodnoty rôznych inštitucionálnych sektorov alebo rôznych odvetví plus dane z produktov a mínus subvencie na produkty (ktoré nie sú alokované do sektorov a odvetví). Okrem toho je bilančnou položkou účtu produkcie za celú ekonomiku;
- výdavková metóda: HDP je súčet konečného použitia výrobkov a služieb rezidentskými inštitucionálnymi jednotkami (konečná spotreba a tvorba hrubého kapitálu) plus vývoz a mínus dovoz výrobkov a služieb;
- dôchodková metóda: HDP je súčet položiek uvedených na strane použitia účtu tvorby dôchodkov za celú ekonomiku (odmeny zamestnancov, dane z produkcie a dovozu mínus subvencie, hrubý prevádzkový prebytok a zmiešané dôchodky za celú ekonomiku).

Po odpočítaní spotreby fixného kapitálu od HDP získame čistý domáci produkt v trhových cenách (ČDP).

❖ **Prevádzkový prebytok za celú ekonomiku (PP)**

Hrubý (čistý) prevádzkový prebytok za celú ekonomiku je súčtom hrubých (čistých) prevádzkových prebytkov jednotlivých odvetví alebo jednotlivých inštitucionálnych sektorov.

❖ **Zmiešané dôchodky za celú ekonomiku (ZD)**

Hrubé (resp. čisté) zmiešané dôchodky za celú ekonomiku sú totožné s hrubými (resp. čistými) zmiešanými dôchodkami sektora domácností.

❖ **Podnikateľské dôchodky za celú ekonomiku (PD)**

Hrubé (resp. čisté) podnikateľské dôchodky za celú ekonomiku sú súčtom hrubých (resp. čistých) podnikateľských dôchodkov za jednotlivé sektory.

❖ **Národný dôchodok (v trhových cenách) (ND)**

Hrubý (resp. čistý) národný dôchodok (v trhových cenách) predstavuje celkové prvotné dôchodky, ktoré prijali rezidentské inštitucionálne jednotky: odmeny zamestnancov, dane z produkcie a dovozu mínus subvencie, dôchodky z majetku (prijaté mínus platené), (hrubý resp. čistý) prevádzkový prebytok a (hrubé resp. čisté) zmiešané dôchodky.

Hrubý národný dôchodok (v trhových cenách) sa rovná HDP mínus prvotné dôchodky, ktoré rezidentské inštitucionálne jednotky platia nerezydentným inštitucionálnym jednotkám, plus prvotné dôchodky, ktoré rezidentské inštitucionálne jednotky prijali zo zahraničia.

Národný dôchodok nie je produkčný pojem, ale dôchodkový pojem, ktorý má väčšiu vypovedaciu hodnotu, ak je vyjadrený ako čistý, t. j. po odpočítaní spotreby fixného kapitálu.

❖ **Národný disponibilný dôchodok (NDD)**

Hrubý (resp. čistý) národný disponibilný dôchodok je súčtom hrubých (resp. čistých) disponibilných dôchodkov inštitucionálnych sektorov. Hrubý (resp. čistý) národný disponibilný dôchodok sa rovná hrubému (resp. čistému) národnému dôchodku (v trhových

cenách) mínus bežné transfery (bežné dane z dôchodkov, majetku a pod., sociálne príspevky, sociálne dávky a ostatné bežné transfery) platené nerezydentným jednotkám, plus bežné transfery, ktoré rezidentské jednotky prijali zo zahraničia.

❖ Úspory (Ú)

Tento agregovaný ukazovateľ meria tú časť národného disponibilného dôchodku, ktorá sa nepoužije na výdavky na konečnú spotrebu. Hrubé (alebo čisté) národné úspory sú sumou hrubých (alebo čistých) úspor rôznych inštitucionálnych sektorov.

❖ Saldo bežných transakcií so zahraničím (SBT)

Bilančná položka na účte prvotných dôchodkov a bežných transferov zahraničia predstavuje prebytok v prípade, že je záporná alebo deficit, ak je kladná, vyjadrený za celú ekonomiku, ktorý vyplýva z jeho bežných transakcií (obchod s výrobkami a službami, prvotné dôchodky, bežné transfery) so zahraničím.

❖ Čisté pôžičky poskytnuté (+) alebo prijaté (-) za celú ekonomiku (ČPPo, ČPPr)

Čisté pôžičky poskytnuté (+) alebo prijaté (-) za celú ekonomiku vyjadrujeme sumou čistých pôžičiek poskytnutých alebo prijatých inštitucionálnymi sektormi. Predstavujú čisté zdroje, ktoré celá ekonomika poskytuje zahraničiu (ak sú kladné) alebo prijíma zo zahraničia (ak sú záporné). Čisté pôžičky poskytnuté (+) alebo prijaté (-) za celú ekonomiku sa rovnajú, ale s opačným znamienkom, čistým pôžičkám prijatým (-) alebo poskytnutým (+) zahraničím.

❖ Čistý majetok za celú ekonomiku (ČM)

Čistý majetok za celú ekonomiku predstavuje súčet čistého majetku inštitucionálnych sektorov. Predstavuje hodnotu nefinančných aktív za celú ekonomiku mínus saldo finančných aktív a pasív zahraničia.

❖ Výdavky a príjmy verejnej správy (VaP VS)

a) Výdavky verejnej správy obsahujú kategórie ESA 2010 uvedené **na strane použitia** účtov verejnej správy **s výnimkou transakcie subvencie platené**. Tieto transakcie sú uvedené na opačnej strane - zdrojov účtov verejnej správy:

- Medzispotreba.
- Tvorba hrubého kapitálu.
- Odmeny zamestnancov.
- Ostatné dane z produkcie, platené
- Subvencie, platené.
- Dôchodky z majetku, platené.
- Bežné dane z dôchodkov, majetku a pod.
- Sociálne dávky okrem naturálnych sociálnych transferov.
- Naturálne sociálne transfery – nakúpená trhová produkcia.
- Ostatné bežné transfery.
- Úpravy vyplývajúce zo zmeny nároku na dôchodok.

- Kapitálové transfery, platené.
- Nadobudnutie mínus úbytok neprodukovaných.

b) Príjmy verejnej správy obsahujú kategórie ESA 2010, ktoré sa uvádzajú **na strane zdrojov** účtov verejnej správy **s výnimkou transakcie ostatné subvencie na produkciu prijaté**. Táto transakcia je uvedená na opačnej strane - použitia účtov verejnej správy:

- Trhová produkcia.
- Produkcia na vlastné konečné použitie.
- Platby za netrhovú produkciu.
- Dane z produkcie a dovozu, prijaté.
- Ostatné subvencie na produkciu, prijaté.
- Dôchodky z majetku, prijaté.
- Bežné dane z dôchodkov, majetku a pod.
- Čisté sociálne príspevky.
- Ostatné bežné transfery.
- Kapitálové transfery, prijaté.

Rozdiel medzi príjmami verejnej správy a výdavkami verejnej správy predstavuje podľa definície čisté pôžičky poskytnuté (+)/prijaté (–) sektora verejnej správy. Transakcie úroky, bežné transfery v rámci verejnej správy, (investičné dotácie) a ostatné kapitálové transfery sú konsolidované. Ostatné transakcie nie sú konsolidované.

Záver

V tejto časti príspevkov sme uviedli charakteristiku jednotlivých účtov zahraničia v účtovnej postupnosti národných účtov. Okrem toho sme podrobne rozobrali podstatu účtov zahraničia a účtu výrobkov a služieb. Zamerali sme sa aj na integrované ekonomické účty a na agregované ukazovatele. V ďalšej časti príspevkov rozoberieme tabuľky dodávok a použitia, systém input - output tabuliek ako analytického a štatistického nástroja.

Použitá literatúra:

1. Labaj M., Karbínoš S., Fulop P., 2010. Národné účty, ES EU, Bratislava 2010
2. <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna2008.asp>
3. Manuál ESA 2010 ako príloha Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 549/2013

Ing. Zuzana Staričková, PhD.

Katedra financií, NHF, EU

3soyza@gmail.com